

31.8.2016

Dnro 1187/2/15

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

ETÄLAMAUTTIMEN KÄYTÖN VALVONTAA TULISI TEHOSTAA JA KÄYTTÖ OHJEISTAA

1

ASIA

Suomen poliisi on käyttänyt etälamauttimia voimankäyttövälineenä kymmenisen vuotta. Käyttö on lisääntynyt alkuvuosista. Aika ajoin etälamauttimen käyttö on varsinkin ulkomailla asetettu kyseenalaiseksi ja katsottu sen johtaneen lukuisiin kuolemantapauksiin. Kriittisiä huomioita ovat esittäneet esimerkiksi Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT), YK:n kidutuksen vastainen komitea (CAT) ja Amnesty International.

Katsoinkin olevan aihetta selvittää eräitä etälamauttimen käyttöön, käytön sääntelyyn ja koulutukseen liittyviä kysymyksiä omasta aloitteestani eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla.

2

SELVITYS

Sisäministeriö on 13.8.2012 ja 8.5.2015 antanut asiassa lausuntonsa saatuaan Poliisihallituksesta selvitykset.

Lisäksi on kuultu puhelimitse Poliisiammattikorkeakoulun komisario Henri Rikanderia ja saatu asiakirjaselvitystä Poliisihallituksen poliisitarkastaja Ari Alaselta.

3

RATKAISU

3.1 Yleistä

Totean aluksi, että tarkoitukseni ei ole ollut tutkia kaikkia mahdollisia etälamauttimien käyttöön liittyviä kysymyksiä. Tuon esiin vain keskeisimpiä näkökohtia ja erityisesti laillisuusvalvonnan näkökulmasta. Tämä tarkoittaa paitsi lain noudattamisen myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvontaa.

On myös muistettava, että etälamautin on vain yksi poliisin monista voimankäyttövälineistä. Vaikka tässä asiassa on keskitytty arvioimaan poliisin etälamauttimen käyttöä, tämä ei tarkoita, että muu poliisin voimankäyttö olisi ongelmattonta.

Totean myös, että oikeusasiamies Petri Jääskeläinen arvioinut etälamauttimen käyttöä Rikosseuraamuslaitoksessa vuonna 2013 päätöksessään dnro 4733/2/09. Tästä enemmän jäljempänä jaksossa 3.3.

3.1.1 Perustietoja etälamauttimesta ja sen käytöstä

YK otti 1990 kantaa poliisin voimankäyttöön kehottaen valtioita muun muassa kehittämään vaihtoehtoja ampuma-aseiden käytölle (The United Nations Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials). Viime vuosikymmeninä ympäri maailmaa onkin pyritty etsimään tällaisia vaihtoehtoisia voimankäyttökeinoja. Erityisesti 2000-luvulla ovat esiin nousseet erilaiset sähkön vaikutuksiin perustuvat välineet kuten esimerkiksi etälamauttimet ja sähköpatukat. Nyt keskitytään ensin mainittuihin, joista ylivoimaisesti yleisimmin käytetty on amerikkalaisen Taser International –yhtiön etälamautin.

Suomessa poliisin ylijohdo hyväksyi etälamauttimen (Taser X26) poliisin viralliseksi voimankäyttövälineeksi helmikuussa 2006. Tätä ennen 31 etälamautinta oli ollut lokakuusta 2004 alkaen vuoden verran koekäytössä 41 poliisimiehellä kolmella paikkakunnalla. Käyttötapauksia oli tuona aikana ollut 35.

Poliisihallituksen mukaan vuonna 2015 poliisilla oli 662 etälamautinta. Koulutettuja etälamauttimen käyttäjiä poliisihallinnossa (poliisimiehiä ja poliisivankiloiden vartijoita) on noin 1 800, joista osa ei ole enää mukana aktiivisessa käyttäjäryhmässä. Etälamautinta ei siis ole jokaisella poliisimiehellä ja vartijalla.

Hyväksymisen jälkeen käyttötapauksia on Poliisihallituksesta ja poliisiammattikorkeakoulusta saamani selvityksen mukaan ollut seuraavasti:

2006: 51
 2007: 120
 2008: 136
 2009: 162
 2010: 317
 2011: 355
 2012: 397
 2013: 311
 2014: 249
 2015: 285
 2016: 246 (tilanne 16.8.)

Nämä käyttömäärät koostuvat neljästä kategoriasta: käytöstä varoittaminen, käytöllä uhkaaminen, kosketustoiminto ja laukaisutoiminto. Näistä siis vain kahdessa viimeksi mainitussa etälamautinta varsinaisesti käytetään. Ne ovat myös selvästi yleisin (tilastoitu) käyttötapa, esimerkiksi vuonna 2013 tapauksista laukaisutoimintoa käytettiin 137 tapauksessa ja kosketusta 114 tapauksessa eli yhteensä noin 3/4:ssa tapauksia. Tämä on tilastojen mukaan ollut varsin tavallinen käyttäjakauma muinakin vuosina. Sinänsä on mahdotonta arvioida, kuinka tarkasti kaikki käyttötilanteet (esimerkiksi varoittamiset) ilmoitetaan ja tilastoidaan.

Etälamauttimen käyttötavoilla on selvä ero. Laukaisutoiminnossa tyyppipatruunalla ammutaan kaksi nuolta, joiden johto pitkin kohdehenkilöön kulkee 50 000 voltin jännite. Tämä lamauttaa hetkellisesti kohdehenkilön tahdonalaisten lihasten toiminnan. Lamaantuminen kestää vain niin kauan kuin laitetta käytetään.

Kosketustoiminnossa etälamautin (ilman patruunaa) painetaan kiinnikohdehenkilöön käytön ajaksi. Tämä aiheuttaa voimakkaan kivun, mutta lihasten lamaantumista ei tapahdu. Näin ollen tällöin ei itse asiassa ole kysymys ”etälamauttamisesta”.

Todettakoon, että saadun selvityksen mukaan Rajavartiolaitoksella ei ole etälamauttimia käytössään. Vankeinhoitolaitoksessa etälamauttimet on otettu käyttöön vuonna 2009. Käyttömäärät ovat hyvin vähäisiä verrattuna poliisiin - esimerkiksi vuosina 2009-2011 kaikkiaan vain viisi kertaa nuolet ampumalla ja kolme kosketustoiminnolla.

3.1.2 Etälamautin: puolesta ja vastaan esitettyjä näkemyksiä

Poliisi näkee etälamauttimen hyödyllisenä. Ensinnäkin se vähentää tarvetta turvautua ampu-ma-aseeseen. Muutoinkin se tarjoaa käyttökelpoisen vaihtoehdon tilanteissa, joissa joka tapauksessa on turvaututtava voimankäyttöön. On myös esitetty, että etälamauttimen käyttö joh-taa kohdehenkilölle keskimäärin lievempiin (ja vain lyhytaikaisiin) seurauksiin kuin muut voi-mankäyttövälineet, esimerkiksi poliisikoira. Jo kohdehenkilön tietoisuus etälamauttimen käytön mahdollisuudesta voi ratkaista tilanteen. Poliisihallituksen mukaan etälamauttimen käytön myötä poliisin muun fyysisen voimankäytön määrä on vähentynyt. Myös poliisimiesten vam-mautumisriski pienenee.

Ongelmina puolestaan on nähty ensinnäkin etälamauttimen käytön terveysriskit. Vakavimmat väitteet on esittänyt Amnesty International, jonka mukaan vuosina 2001-2014 Yhdysvalloissa on kuollut 602 ihmistä etälamauttimen käytön jälkeen.

Suomessa on tutkittu etälamauttimen käyttöä yhden kuolemantapauksen osalta. Tässä Tikku-rilan poliisivankilassa vuonna 2012 sattuneessa tapauksessa syyttäjä katsoi, ettei ollut toden-näköisiä syitä epäillä virkavelvollisuuden rikkomista. Etälamauttimen vaikutuksesta kuoleman-tapaukseen ei saatu selvyyttä, vaikkakin oikeuslääkärin mukaan se on voinut olla myötävaikut-tava tekijä.

Ainoassa tiedossani olevassa kotimaisessa tapauksessa, joka on käsitelty tuomioistuimessa, etälamautinta käytettiin vuonna 2011 porraskäytävässä ja pakeneva kohdehenkilö sai kaatu-essaan vakavia vammoja. Poliisimies tuomittiin tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikko-misesta ja vammantuottamuksesta sakkorangaistukseen (Vaasan hovioikeuden tuomio 11.12.2014 R 13/177).

Nämä kaksi tapausta kuvaavat etälamauttimen terveysvaaroista esitettyjä päänäkemyksiä: joko käyttö itsessään on vaarallista tai lihasten lamaantumisen seurauksena henkilö kaatuu hallitsemattomasti ja loukkaa itsensä.

Muissa kuin em. kahdessa tapauksessa ei tiedossani ole vakavia vammautumisia. Poliisilta saadun selvityksen mukaan vuosina 2010-2014 on tilastoitu yhteensä 10 vammoja aiheutta-nutta etälamauttimen käyttöä, yleensä kaatumisesta aiheutuneita lieviä vammoja.

Etälamauttimen käyttöä on vastustettu myös sillä perusteella, että sitä voidaan helposti käyt-tää suoranaisesti väärin (jopa kidutusvälineenä) tai joka tapauksessa tilanteissa, joissa tällai-nen voimankäyttö ei ole puolustettavaa (mission creep). On esitetty, että voimakeinojen käytön kynnyks voi madaltua, ja etälamautin syrjäyttäisi muita perustellumpia keinoja kuten neuvot-telu ja muu vähemmän vaarallinen voimankäyttö. On myös epäilty etälamauttimen tehokkuut-ta.

3.2 Kansainvälisiä näkemyksiä

3.2.1 Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT)

CPT on 20. vuosiraportissaan ottanut kantaa etälamauttimien käyttöön (20th General Report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 1 August 2009-31 July 2010). CPT:n mukaan etälamauttimien käyttö on kiistanalainen kysymys. Sekä olosuhteista, joissa sen käyttöä voidaan pitää oikeutettuna, että käytön mahdollisista terveysvaaroista on ristiriitaisia näkemyksiä.

CPT:n mukaan etälamautinta käyttämällä voidaan joissakin tilanteissa välttää ampuma-aseen käyttö. Kun etälamauttimella kuitenkin voidaan aiheuttaa akuuttia kipua ja kun on osoittautunut, että sitä on helppo väärinkäyttää, CPT katsoo, että käytön tulee olla lailla ja määräyksillä tarkasti säänneltyä. Käyttö tulisi rajoittaa tilanteisiin, joissa on todellinen ja välitön hengenvaara tai vakava terveydenvaara. Koska käytössä tulee ottaa huomioon välttämättömyys, suhteellisuus, viimesijaisuus, kohteen ennalta varoittaminen ja varotoimet, käyttöön oikeutettujen tulee saada riittävä koulutus mukaan luettuna ylläpitokoulutus. Etälamauttimien teknisten ominaisuuksien pitää olla siten rajoitettuja, että käyttö on turvallista, ja niihin tulee sisältyä järjestelmä, joka tallentaa käyttötiedot. Erityisen varauksellisesti CPT suhtautuu niin sanottuun kosketuskäyttöön, joka aiheuttaa voimakasta kipua ja mahdollisesti palovammoja ihoon. CPT:n näkemyksen mukaan voimankäyttöön koulutetuilla virkamiehillä on kosketusetäisyydellä oltaessa useita muita vaihtoehtoisia toimintatapoja.

CPT:n mukaan etälamauttimien käyttöä niin sanottuihin haavoittuviin ryhmiin, esimerkiksi vanhuksiin, nuoriin ja raskaana oleviin sekä sydänsairaisiin, tulee riittävän käytön vaikutuksia koskevan tutkimustiedon puutteessa välttää. Samoin käyttöä päihteiden vaikutuksen alaisiin tulee välttää. Käyttökoulutukseen pitää sisältää tietoa siitä, milloin käyttö ei lääketieteellisistä syistä ole soveliaista ja etälamauttimien käytön kohteena olleen henkilön tulee aina päästä lääkärin tarkastettavaksi. Etälamauttimien käytöstä tulee yksityiskohtaisesti raportoida ylemmälle viranomaiselle.

CPT:n näkemyksen mukaan etälamauttimien käyttö vankilaolosuhteissa ja muissa suljetuissa laitoksissa tulee kyseeseen vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa.

3.2.2 YK:n kidutuksen vastainen komitea (CAT)

Vuonna 2006 CAT totesi Yhdysvaltoja koskevassa kannanotossaan olevansa huolissaan sähkön vaikutuksiin perustuvien välineiden (electroshock devices) laajasta käytöstä, joka oli johtanut useisiin kuolemantapauksiin. Yhdysvaltojen tulisi perusteellisesti arvioida näiden välineiden käyttöä ja säännellä se tarkasti rajoittaen niiden käytön vain kuolettavien aseiden vaihtoehtona sekä lopettaa niiden käyttö poliisin huostassa jo oleviin henkilöihin, koska se johtaa YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen 16 artiklan loukkaamiseen (CAT/C/USA/CO/2).

CAT on myös Portugalin määräaikaisraporttia vuonna 2008 käsitellessään ilmaissut huolensa etälamauttimien käytöstä muun muassa poliisissa ja suositellut, että niiden käytöstä luopumista harkittaisiin, koska käyttö saattaa loukata YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen 1 ja 16 artikloja

The Committee is concerned that the use of these weapons [TaserX26] causes severe pain constituting a form of torture, and that in some cases it may even cause death, as recent developments have shown (arts. 1 and 16). The State party should consider relinquishing the use of electric "TaserX26" weapons, the impact of which on the physical and mental state of targeted persons would appear to violate articles 1 and 16 of the Convention. (CAT/C/PRT/C0/4).

3.2.3 Amnesty International

Amnesty on useita kertoja kiinnittänyt huomiota etälamauttimien käyttöön. Sen mukaan vuosina 2001-2014 Yhdysvalloissa 602 ihmistä on kuollut etälamauttimen käytön jälkeen. Järjestön mukaan etälamautin on helppokäyttöinen ja sillä voidaan aiheuttaa kovaa kipua jättämättä merkittäviä jälkiä, joten sitä on myös helppo käyttää väärin. Amnesty katsoo, että sen käyttö tulisi rajata tilanteisiin, joissa muutoin turvaututtaisiin ampuma-aseisiin. Kosketuskäyttö tulisi kieltää kokonaan. Tarkemmin Amnestyn näkemyksistä ks. huhtikuussa 2015 julkaistu raportti "The Human Rights Impact of Less Lethal Weapons and Other Law Enforcement Equipment" (www.amnesty.org).

Suomen osalta Amnesty on vuosiraporteissaan ottanut esille kaksi tapausta. Ensinnäkin edellä jo mainitun Tikkurilan poliisivankilassa vuonna 2012 sattuneen tapauksen. Totean, että siinä toimitetun esitutkinnan perusteella syyttäjä katsoi, ettei ollut todennäköisiä syitä epäillä virkavelvollisuuden rikkomista. Toisessa Amnestyn esille ottamassa tapauksessa syyttäjä puolestaan katsoi, ettei ollut syytä epäillä poliisimiehen syyllistyneen rikokseen, eikä esitutkintaa siten toimitettu.

3.2.4 Independent Police Complaints Commission (IPCC)

IPCC on itsenäinen toimielin, joka on valvoo Englannin ja Walesin poliisista (nytemmin myös tullista ja rajavartiolaitoksesta) tehtyjen valitusten käsittelyä ja sille voi valittaa, jos on tyytymätön kantelunsa käsittelyyn poliisissa. Se voi myös omasta aloitteestaan tutkia tapauksia. Henkilökuntaa komissiolla on n. 900.

IPCC julkaisi 2014 raportin, joka koski sen vuosina 2004-2013 käsittelemää lähes 150 etälamauttimen käyttöä koskevaa tapausta. Etälamautin (Taser) oli otettu kokeilun jälkeen käyttöön 2004 ja sen käyttöalaa ja käyttäjäkuntaa oli laajennettu 2007. Myös valitusten määrä oli tämän myötä kasvanut.

IPCC totesi, että etälamautin on sinänsä käyttökelpoinen väline. Raportissa kuitenkin korostettiin muun muassa koulutuksen, käyttäjien valinnan ja käytön valvonnan tärkeyttä. IPCC oli varsin varauksellinen kosketustoiminnon suhteen, koska siinä ei ole kyse lamauttamisesta vaan kivun tuottamisesta. IPCC myös korosti etälamauttimen käytön seurannan ja analysoinnin tärkeyttä. Enemmän aiheesta www.ipcc.gov.uk.

3.2.5 New South Walesin (Australia) oikeusasiamies

New South Wales on Australian osavaltio, jossa on n. 7½ miljoonaa asukasta. Osavaltion oikeusasiamies oli vuonna 2008 julkaissut raportin etälamauttimen (Taser) käytöstä, joka oli aloitettu 2002. Tuolloin sen käyttöoikeus oli vain poliisin erikoisyksiköillä. Raportin julkaisemisen jälkeen etälamauttimen käyttöön oikeutettujen piiriä laajennettiin huomattavasti – vastoin oikeusasiamiehen näkemystä. Vuosina 2009-2010 Australiassa oli useita tapauksia, joissa kohdehenkilö kuoli tai sai vakavia vammoja poliisin etälamauttimen käytön yhteydessä.

Oikeusasiamies aloitti uuden selvityksen, jossa tutkittiin etälamauttimen käyttöä ja nimenomaan tavallisten ”rivipoliisien” osalta, joille oli edellä kerrotusti annettu etälamauttimen käyttöoikeus. Kaikkiaan tapauksia oli 2 252 lokakuun alusta 2008 marraskuun loppuun 2011, joista tarkemmin analysoitiin 556 tapausta vuodelta 2010.

Oikeusasiamies antoi 200-sivuisessa raportissaan 46 suositusta. Sinänsä etälamautinta pidettiin tehokkaana välineenä, kun sitä käytetään oikein. Mielestäni erityisesti huomiota herättävää oli ensinnäkin se, että etälamauttimien käyttöä valvottiin ilmeisen tarkasti. Jokaisessa poliisipiirissä kaikki etälamauttimen käytöt arvioi lautakunta (Taser Review Panel), joiden toiminnan asianmukaisuutta puolestaan valvoi Taser Executive Committee. Erityisen tärkeänä oikeusturvan osana pidettiin sitä, että jokaisessa etälamauttimessa on kamera (Taser Cam), joka tallentaa käyttötilanteet. Oikeusasiamies toi esiin huolensa muun muassa siitä, että Taserin käyttökynnys voi alentua ohjeistuksen tulkinnanvaraisuuden vuoksi ja siitä, että etälamautinta käytetään toistuvasti samaan henkilöön (15 sekunnin altistusta ei hänen mukaansa tulisi ylittää). Hän katsoi myös, että kosketuskäyttö tulisi ylipäätään rajata vain poikkeuksellisiin tilanteisiin. Raportin mukaan etälamautinta ei myöskään tulisi lähtökohtaisesti käyttää mm. pakenevaan henkilöön (jollei tämä ole aseistettu tai muutoin muodosta konkreettista vaaraa muille) eikä käsiraudoitettuun henkilöön. Oikeusasiamies esitti myös valvonnan ja seurannan edelleen tarvittamista. Enemmän aiheesta www.ombo.nsw.gov.au.

3.2.6 Pohjoismaat

Poliisihallituksen mukaan poliisilla ei Ruotsissa, Norjassa eikä Tanskassa ole etälamautinta käytössään. Islannissa sitä käyttävät eräät poliisin erikoisyksiköt.

Ruotsissa päädyttiin poliisin eettisen neuvoston käsittelyn jälkeen vuonna 2005 siihen, ettei etälamauttimia oteta poliisin käyttöön. Sinänsä katsottiin, että terveystriskit olisivat pienet eivätkä myöskään suoranaisten väärinkäytön tai liiallisen käytön mahdollisuudet olleet arvioinnin lopputuloksen kannalta ratkaisevia. Sen sijaan katsottiin, että painavin peruste olla ottamatta etälamauttimia käyttöön oli niiden tuolloin suhteellisen vähäiseksi arvioitu tehokkuuslisä poliisityölle.

Tilanne näyttää olevan muuttumassa. Poliisin työryhmä ehdotti tammikuussa 2016, että etälamautin otetaan poliisin voimankäyttövälineeksi Ruotsissa. Työryhmän arvion mukaan tämä säästäisi yhden ihmishengen noin joka kolmas vuosi. Poliisiin eettinen neuvosto ei huhtikuussa 2016 enää ollut etälamauttimien käyttöönottoa vastaan. Poliisi ottaa etälamauttimen kahdeksi vuodeksi koekäyttöön, joka alkanee vuonna 2018 (www.polisen.se).

3.3 Oikeusasiamiehen päätös etälamauttimen käytöstä Rikosseuraamuslaitoksessa

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen totesi tammikuussa 2013 päätöksessään dnro 4733/2/09 muun muassa seuraavaa.

Oikeusasiamies oli ottanut omana aloitteena tutkittavaksi etälamauttimen käytön vankiloissa ottaen huomioon erityisesti kohdissa 3.2.1 – 3.2.3 esille tuodut CPT:n, CAT:n ja Amnesty Internationalin näkemykset. Tietoon ei ollut sinänsä tullut Rikosseuraamuslaitosta koskevia väitteitä perusteettomasta tai liiallisesta voimankäytöstä etälamauttimella.

Päätöksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksessa on järjestetty etälamauttimien käytön sisäinen seuranta ja valvonta. Etälamauttimen käyttö Rikosseuraamuslaitoksessa edellyttää koulutusta, joka annetaan täydennyskoulutuksena sitä tarvitseville virkamiehille. Etälamauttimen käyttöoi-

keus on voimassa käyttäjäkoulutuksen jälkeen kolmen vuoden ajan, jonka kuluessa se on uusittava käyttöoikeuden säilyttämiseksi. Koulutusmateriaaleissa on pyritty tuomaan esiin ne seikat, joiden avulla voidaan välttää kohdehenkilön loukkaantuminen tai vammautuminen.

Oikeusasiamies katsoi, että voimankäyttövälineiden käytön sääntelyn tulisi rikosseuraamusosalalla olla tarkempaa. Hänen mukaansa voimankäyttövälineiden sääntely on poliisissa selvästi tarkempaa kuin rikosseuraamusosalalla.

Päätöksessä tuotiin esiin, että CPT:n mukaan etälamauttimen käyttö erityisesti suljetuissa laitoksissa tulisi rajoittaa poikkeuksellisiin ääritilanteisiin ja muutoinkin tilanteisiin, joissa on todellinen hengen tai terveyden vaara. Oikeusasiamies yhtyi CPT:n näkemykseen, että käyttökynnyksen tulee olla korkealla. Koulutuksella ja ohjeistuksella on tärkeä merkitys. Virkamiehen tulee tuntea käytettävissään oleviin voimakäyttövälineisiin liittyvät riskit, myös mahdolliset lääketieteelliset riskit, kyetäkseen kussakin yksittäisessä tapauksessa tekemään riittävän arvion hyväksyttävästä toimintatavasta. Oikeusasiamies korosti kulloinkin saatavissa olevan niin kotimaisen kuin kansainvälisenkin uuden tiedon seuraamista ja huomioon ottamista. Hän saattoi näkemyksensä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön, Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksen ja oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston tietoon.

3.4 Kotimaisia oikeustapauksia

Edellä kohdassa 3.1.2 on mainittu ainoa tiedossani oleva etälamauttimen käyttö, joka on johtanut tuomioistuinkäsittelyyn. Edellä mainitun Tikkurilan poliisivankilassa sattuneen kuolemantapauksen lisäksi tiedossani on muutama muukin tapaus, joissa on joko tehty syyttämättäjättämispäätös tai jossa syyttäjä on tutkinnanjohtajana päättänyt olla toimittamatta esitutkintaa, koska ei ole ollut syytä epäillä rikosta.

Oikeusasiamiehelle ei ole tehty kuin kymmenkunta kantelua poliisin etälamauttimen käytöstä. Ne ovat yleensä joko liittyneet jo vireillä olevaan tai ratkaistuun asiaan tai ne on siirretty syyttäjän arvioitavaksi esitutkintalain 2 luvun 4 §:n tarkoittamassa menettelyssä. Vain yhdessä tapauksessa olen katsonut olevan aihetta toimenpiteisiin tapauksessa, jossa poliisimies oli (varoittamatta) uhannut toimintaansa häirinnyttä miestä etälamauttimella. Olen tuossa omasta aloitteestani tutkimassani asiassa dnro 4591/2/15 kiinnittänyt poliisimiehen huomiota siihen, että olisi ollut perustellumpaa ensin varoittaa miestä mahdollisesta etälamauttimen käytöstä. Tilanne ei ollut erityisen nopea tai vaarallinen, eikä mies ollut käyttäytynyt aggressiivisesti.

3.5 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Euroopan ihmisoikeussopimuksesta (EIOS) ovat etälamauttimia ajatellen erityisen relevantteja sopimuksen 2 artikla (oikeus elämään) ja erityisesti 3 artikla, jonka mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Tiedossani ei ole, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) olisi suoraan ottanut kantaa etälamauttimien sallittavuuteen. Totean kuitenkin, että tapauksessa Anzhelo Georgiev and others v. Bulgaria (30.9.2014) valittajat kertoivat, että heille oli kotietsinnän yhteydessä annettu sähköiskuja patukoilla tai vastaavilla välineillä – välineiden tarkempi laatu epäselväksi, koska viranomaiset eivät olleet selvittäneet tapahtumia tarkasti. EIT siteerasi kohdassa 3.2.1 mainittua CPT:n kannanottoa ja korosti, että viranomaisten on osoitettava, että voimankäyttö on ollut välttämätöntä. Edelleen todettiin, että Bulgarian laissa ei ollut erityisiä säännöksiä puheena olevan kaltaisten välineiden (electroshock devices) käytöstä eikä ohjeistusta niiden käytöstä. EIT totesi CPT:n kriittisen kannan näiden välineiden kosketuskäyttöön ja katsoi, että poliisil-

la on muitakin vaihtoehtoja käytössään, kun ollaan näin lähellä kohdehenkilöä. Viranomaiset eivät olleet pystyneet kumoamaan kantajien kertomuksia siitä, että poliisi oli antanut yhdelle heistä toistuvasti sähköiskuja ja toiselle sähköiskuja, kun hän oli ollut käsiraudoilla kiinni ikkunanaristikossa. Poliisin menettely oli rikkonut EIOS:n 3 artiklaa.

Käsitykseni mukaan tätä tuomiota ei voi tulkita niin, että EIT pitäisi sähköpatukoiden tai etälamauttimien (electroshock devices) käyttöä sinällään EIOS:n vastaisena. Joka tapauksessa näyttää siltä, että viranomaisten tulee varautua siihen, että tällaisten välineiden käytölle tulee pystyä esittämään painavat perusteet.

3.6 Kannanotot

3.6.1 Lähtökohtia

Keskeisimmät asiaa koskevat kotimaiset säädökset ovat tämän päätöksen liitteenä. Niiden lisäksi on otettava erityisesti huomioon myös kohdassa 3.5 mainittu Euroopan ihmisoikeussopimus ja sen tulkintakäytäntö.

Käsitykseni mukaan ei ole oikeudellista estettä sille, että poliisi käyttää etälamauttimia. Erityisesti totean, että mitä tahansa välinettä voidaan käyttää kidutukseen tai muutoin väärin. YK:n alaisen CAT:n kannanotot liittynevät sillä tavoin kulloinkin kyseessä olevan maan olosuhteisiin, etten katso niistä voitavan vetää johtopäätöstä siitä, ettei etälamautinta voitaisi Suomessa käyttää. Näyttää siltä, että eri maissa etälamauttimen käyttökulttuurit poikkeavat toisistaan.

Kyse on Suomessa siitä, mitä reunaehtoja etälamauttimen käytölle voidaan ja tulee asettaa.

Minulla ei ole edellä mainittuja lähteitä parempia tietoja etälamauttimen käytön terveysriskeistä, eikä niistä ilmeisestikään ole varmaa tietoa. Tämä epävarmuus toisaalta tarkoittaa myös sitä, ettei voida olla varmoja käytön riskittömydestäkään.

Etälamautinta käyttöönotettaessa poliisin hankkiman lääketieteellisen arvion mukaan vaikutti siltä, että laite on turvallinen terveille ihmisille ja vaikeiden haittavaikutusten riski on erittäin pieni. Ongelma tietysti on, että poliisin kohtaamilla henkilöillä on usein heikompi terveydentila kuin etälamautintestien vapaaehtoisilla, terveillä koehenkilöillä. Em. arviossakin todettiin, että aiempi sydänsairaus, sydämentahdistin, stimuloivien huumeiden käyttö tai muu kiihtymystila, taikka raskaus voivat suurentaa riskiä (erilaisista riskiryhmistä enemmän tuonnempana). Korostan myös, että tuo arvio on tehty vuonna 2004 tuolloin tiedossa olleiden tutkimusten ja käytökokemusten perusteella.

On muistettava, että kaikessa asianmukaisessakin voimankäytössä on riskejä. Vaaratonta voimankäyttöä ei olekaan, vaikka toki voimankäyttötavoilla on tässä suhteessa eroja. Joka tapauksessa ei voitane liikaa korostaa muiden kuin voimankäyttöä sisältävien ratkaisumallien käytön tärkeyttä. Kuten poliisin voimankäyttömääräyksessäkin todetaan, ensisijaisena tavoitteena on toimia niin, että tilanteen kehittyminen voimankäyttötilanteeksi pystyttäisiin ennalta ehkäisemään, jos se tehtävän luonne ja vastarinnan vaarallisuus huomioiden on mahdollista. Aina tämä ei tietenkään ole mahdollista ja joudutaan käyttämään voimaa. Tällöin onkin keskeistä, miten voimankäyttöön väistämättä liittyviä riskejä voidaan hallita. Tässäkin mielessä voidaan puhua voimankäytön reunaehdoista. Käsittelen seuraavassa niistä eräitä keskeisiä etälamauttimen osalta.

3.6.2 Säännökset

Perustaltaan sääntely on nähdäkseni kunnossa. Poliisilain 2 luvun 17 ja 18 §:ssä säädetään voimakeinojen käytön edellytyksistä ja muun muassa niiden käytöstä varoittamisesta.

Edelleen poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (putkalaki) 15 luvun 2 §:n ja tuon lain nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:n perusteella voidaan käyttää vain Poliisihallituksen hyväksymiä voimankäyttövälineitä ja niitä voi käyttää vain virkamies, joka on saanut siihen koulutuksen. Tämä koskee tietysti myös etälamautinta.

Etälamautin (Taser X26) on hyväksytty poliisin viralliseksi voimankäyttövälineeksi helmikuussa 2006.

Totean kuitenkin, että Poliisihallitus ei ole antanut etälamauttimen käytöstä ohjeistusta. Käyttöä pyritään ohjaamaan ennen kaikkea koulutuksella. Voimankäyttö- ja suojava-linemääräyksen hyväksymisen (joulukuussa 2013) yhteydessä Poliisihallituksen ilmoitettiin tarkastelevan, onko tarvetta antaa tarkempaa ohjeistusta etälamauttimen käytöstä. Saadun selvityksen mukaan tällaista ohjeistusta ei ole annettu.

Sisäministeriön oikeusyksikkö totesi minulle antamassaan lausunnossaan muun muassa seuraavaa.

Oikeusyksikkö yhtyy vaatimuksiin [tarkoitetaan CPT:n, CAT:n ja Amnestyn kannanottoja] koskien lakitasoisen sääntelyn ja muun tarkan ohjeistuksen ja koulutuksen tarvetta. Oikeusyksikön arvion mukaan lakitasoinen sääntely poliisin voimankäyttöön ja voimankäyttövälineisiin liittyen on etälamauttimen osalta riittävä ja asianmukainen. Koska etälamauttimen terveysvaikutuksista kiistellään, tulisi etälamauttimen käyttö ohjeistaa mahdollisten riskien välttämiseksi.

- -

Oikeusyksikön näkemyksen mukaan riskien ehkäisemistä koskeva tieto tulisi muuttaa selkeiksi toimintaohjeiksi riskien välttämiseksi. Etälamauttimen harjoitus- ja koulutusjärjestelmää koskevan ohjeistuksen antamisen lisäksi olisi syytä antaa tarkempaa ohjeistusta etälamauttimen käytöstä ja valvonnasta Poliisihallituksen määräyksellä. Muun muassa rintaan ampumiseen liittyvät riskit tulisi huomioida kuten myös erityisen haavoittuvassa tilanteessa olevat ryhmät (esim. lapset, vanhuksat ja raskaana olevat naiset, henkilöt joiden tiedetään kärsivän sydänvaivoista, huumausaineen vaikutuksen alaiset tai muuten sekavasti käyttäytyvät henkilöt). Lisäksi tulisi huomioida suljettuja laitoksia koskevat erityiskysymykset ja mahdollisesti erityiskysymyksiä liittyen etälamauttimen käyttöön mielenosoituksissa mukaan lukien sivullisten huomiointi. Myös muut riskitekijät kuten kaatumiseen liittyvät riskit tulisi huomioida (raput, henkilö vedessä tms.). Ohjeiden laatimisessa voisi hyödyntää muun muassa Taser Internationalin ohjetta vapaaehtoisten käyttämisestä altistuksessa, Taser Internationalin muut suositukset sekä kansainvälinen käyttökoke-mus ja tutkimustieto.

CPT, CAT, Amnesty International, IPCC ja New South Walesin oikeusasiamies ovat kaikki korostaneet seikkaperäisen ohjeistuksen tarvetta etälamauttimen asianmukaisen käytön edistäjänä.

Totean myös, että esimerkiksi kohdassa 3.5 mainittu EIT:n tuomio (erityisesti kohta 75) huomioon ottaen on mielestäni jopa todennäköistä, että EIT pitäisi etälamauttimen käytön ohjeistamattomuutta puutteena.

Katsonkin, että Poliisihallituksen olisi aihetta laatia ohjeistus etälamauttimen käytöstä. Koulu-

tus ei korvaa tätä puutetta.

3.6.3 Koulutus

Kuten edellä on todettu, etälamautinta saa käyttää vain siihen koulutuksen saanut poliisimies tai vartija.

Sisäministeriön asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015) säädetään muun muassa seuraavaa.

3 §

Voimankäyttökoulutus, harjoittelu ja seuranta

Poliisimiehen ja muun poliisihallinnon palveluksessa olevan virkamiehen on tunnettava kantamien voimankäyttövälineiden vaikutukset ja niiden käyttöön liittyvät säännökset sekä osattava käyttää niitä asianmukaisesti.

Voimankäytön perus- ja kouluttajakoulutuksesta vastaa Poliisiammattikorkeakoulu. Voimankäytön ylläpitokoulutuksesta ja harjoittelusta vastaa poliisiyksikkö. Harjoittelun ja koulutuksen käytännön toteuttamisesta vastaa poliisiyksikön päällikkö. Poliisiammattikorkeakoulun ja poliisiyksiköiden tulee antaa voimankäyttökoulutuksen yhteydessä kulkuneuvon pysäyttämiseen ja pakko-pysäyttämiseen liittyvien asioiden koulutusta.

Poliisiyksikön on järjestettävä edellä 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille ylläpitävää koulutusta ja harjoittelua poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri ampuma-asetyyppeiden ja muiden voimankäyttövälineiden käytössä sekä fyysisessä voimankäytössä vähintään kaksi kertaa vuodessa. Poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri ampuma-asetyyppeiden käytössä on suoritettava vuosittain tasokoe. Muiden voimakeinojen käyttöä koskeva tasokoe suoritetaan Poliisihallituksen erillisen määräyksen mukaisesti.

Poliisiyksikön on ylläpidettävä rekisteriä aseistuksesta, koulutuksesta ja harjoittelusta siten kuin Poliisihallitus siitä erikseen määrää.

Voimankäyttökoulutusta saa antaa vain virkamies, joka voimankäyttökoulutuksesta annettujen määräysten mukaisesti on hyväksytty toimimaan voimankäyttökouluttajana.

Etälamauttimen käyttö edellyttää käyttäjäkoulutusta (vähintään 8 tuntia). Ylläpitokoulutusta on Poliisihallituksen määräyksen mukaan annettava ”vuosittain poliisiyksikön voimankäyttökoulutuksen yhteydessä”. Vertailun vuoksi todettakoon, että Englannissa käyttäjäkoulutus on vähintään 18 tuntia ja ylläpitokoulutusta vähintään kuusi tuntia vuodessa.

Sinänsä minulla ei ole aihetta epäillä, että käyttäjäkoulutus olisi puutteellista. Selvitys jättää kuitenkin epäselväksi, kuinka paljon ja millaista ylläpitokoulutus on ja osallistuvatko kaikki etälamautinta käyttävät siihen vuosittain. Ylläpitokoulutuksen tosiasiallinen toteutuminen, laatu ja kattavuus tulisikin varmistaa.

Sisäministeriön oikeusyksikkö on todennut koulutuksesta lisäksi seuraavaa.

Oikeusyksikkö pitää myönteisenä, että etälamauttimen käyttöön liittyviä riskejä otetaan esille koulutuksessa. Koulutusmateriaalin eri osat vaikuttavat kuitenkin keskenään jossain määrin ristiriitaisilta koskien etälamauttimen käytön vaikutuksia tahdistimeen ja sydämeen. Edelleen saadusta kouluttajakoulutusmateriaalista ei selviä, mitkä osat materiaalista käytetään myös suppeammassa käyttäjäkoulutuksessa. Oikeusyksikkö pitää tärkeänä, että etälamauttimen käytön lääketieteelliset riskit nostetaan esille perusteellisesti myös etälamauttimen käyttäjäkoulutuksessa. Koulutusmateriaalissa oleva ristiriitainen tieto esimerkiksi etälamauttimen vaikutuksesta tahdistimiin tulisi poistaa ja koulutusmateriaali olisi joiltakin osin syytä täydentää

riskiryhmien ja riskitilanteiden osalta. Taser Internationalin vuonna 2009 antama suositus välttää rinnan alueelle ampumista, jos mahdollista, tulisi koulutusmateriaalissa huomioida.

- -

Koulutukseen liittyen oikeusyksikkö toteaa edelleen, että ainakin Poliisiammattikorkeakoulun käyttämä kouluttajakoulutuksen materiaali sisältää tietoa suomeksi etälamauttimen käyttöön liittyvistä lääketieteellisistä riskeistä, katso erityisesti Power Point -esitys "Taser X26, Lääketieteellisiä näkökohtia (Juha Valli, Olli-Pekka Nakari)". Muu riskeihin liittyvä materiaali on lähinnä englanninkielistä. Vaikka suurin osa koulutettavista poliiseista osaakin englantia, oikeusyksikön mukaan keskeinen käyttöturvallisuutta koskeva materiaali tulisi kääntää suomeksi tai ruotsiksi.

Voin yhtyä näihin näkemyksiin sillä täsmennyksellä, että keskeisen materiaalin tulisi olla saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi. Samoin koulutuksessa tulisi ottaa huomioon niin kotimaiset kuin ulkomaiset käyttäjäkokenemukset sekä uusin tutkimustieto.

3.6.4 Eräitä näkökohtia käytöstä

Otan seuraavassa esille eräitä mielestäni tärkeitä ja/tai saamissani selvityksissä osin vähälle huomiolle jääneitä kysymyksiä. Korostan, että nämä eivät ole ainoita käyttöön liittyviä huomioita otettavia seikkoja. Haluan kuitenkin painottaa erityisesti näitä näkökohtia.

Ampuma-aseen vaihtoehto?

Kuten edellä on todettu, eräät tahot ovat esittäneet, että etälamautinta tulisi käyttää vain tilanteissa, joissa muutoin turvaututtaisiin ampuma-aseeseen.

Jo käyttömäärien perusteella on selvää, että tämä ei ole käytäntö Suomessa. En lainkaan epäile sitä, että joissain tapauksissa on välttytty ampuma-aseen käytöltä, mutta valtaosa tapauksista on vähemmän vakavia.

En kuitenkaan katso, että olisi oikeudellisesti pakottavaa syytä rajoittaa etälamauttimen käyttöä vain ampuma-aseen vaihtoehdoksi. Asianmukaisesti käytettynä etälamautin on mitä ilmeisimmin tarkoituksenmukainen voimankäyttöväline, jonka käyttöä voidaan mielestäni pitää puolustettavana muissakin tilanteissa. Toki aina ensin on pyrittävä hoitamaan tilanne ilman voimankäyttöä ja jos voimankäyttöön joudutaan, tulisi arvioida, mikä käytössä olevista voimankäytön tavoista on puolustettavin.

Riskiryhmistä

Suomessa ennen etälamauttimen käyttöönottoa hankitussa lääketieteellisessä arviossa todettiin vuonna 2004, että aiempi sydänsairaus, sydämentahdistin, stimuloivien huumeiden käyttö tai muu kiihtymystila taikka raskaus voivat suurentaa terveysriskiä.

CPT:n mukaan tarkemman tutkimustiedon puuttuessa etälamauttimien käyttöä tulisi välttää, jos on kyse vanhuksista, raskaana olevista, pienistä lapsista ja sydänsairaista. CPT otti esille myös päihtyneet ja huumausaineen vaikutuksen alaiset, jotka eivät välttämättä ymmärrä varoituksia etälamauttimen käytöstä ja jotka ehkä vain yltyvät vastarinnassaan.

Ongelmana on ensinnäkin se, että kaikki edellä mainitut tilat (esim. sydänsairaus) eivät välttämättä ole ulospäin havaittavissa. Toiseksi suuri osa poliisille vastarintaa tekevästä henkilöstä on päihtyneitä tms. En katso olevan perusteita ehdottomasti kieltää käyttämästä etälamautinta tällaisissa tilanteissa. Mutta kuten sisäministeriökin on lausunnossaan todennut,

erilaisiin kohdehenkilöihin liittyvät erityiset riskit tulee ottaa huomioon toimintatapoja valittaessa ja myös ottaa korostetusti esille koulutuksessa ja ohjeistuksessa.

Sen sijaan totean, että sisäministeriön asetus poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämistä ei näytä sallivan etälamauttimen käyttöä kulkuneuvon pysäyttämistä. Se ei kuulu asetuksessa mainittujen pysäyttämismenetelmiin – kuten ei myöskään esimerkiksi ampuma-ase.

Poliisivankilat

CPT:n näkemyksen mukaan etälamauttimen käyttö vankilaolosuhteissa ja muissa suljetuissa laitoksissa tulee kyseeseen vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa (esimerkkinä panttivankitilanne). Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on rikosseuraamusalaa koskeneessa päätöksessään dnro 4733/2/09 todennut voivansa yhtyä CPT:n näkemykseen siitä, että käyttökynnys on korkea.

Olen tästä samaa mieltä mitä tulee poliisivankiloihin. Nähdäkseni CPT:n kanta perustuu ainakin siihen, että yleensä suljetussa laitoksessa on tarjolla muita tapoja hallita tilannetta. Viranomaisilla onkin näissä tilanteissa entisestään korostunut todistustaakka siitä, että etälamauttimen käyttö on ollut välttämätöntä. Etälamauttimen käyttöä poliisivankiloissakaan ei ole mielestäni kuitenkaan aihetta kokonaan kieltää.

Samantyyppiset argumentit antavat myös aiheen suhtautua varauksellisesti etälamauttimen käyttöön henkilöön, joka jo on käsirauhoissa tai muutoin poliisin hallinnassa. Viitataan erityisesti kohdassa 3.5 mainittuun EIT:n ratkaisuun. On myös mielestäni vaikea kuvitella tilannetta, jossa etälamautinta olisi puolustettavaa käyttää passiivisen vastarinnan murtamiseen.

Kosketustoiminto

Kuten edellä on todettu, kosketustoiminto aiheuttaa voimakkaan kivun, mutta ei lihasten lamaantumista. Näin ollen ei ole kysymys ”etälamauttamisesta” vaan voidaan mielestäni puhua ”kivulla hallitsemisesta”. On myös todettu, että tällä tavoin voidaan aiheuttaa kovaa kipua jättämättä juurikaan jälkiä, mikä avaa väärinkäytön mahdollisuuden.

Useat tahot ovat olleet hyvin varauksellisia kosketustoiminnon suhteen, mm. CPT ja sen kantaa viitannut EIT. Niiden näkemyksen mukaan voimankäyttöön koulutetuilla virkamiehillä on kosketusetäisyydellä oltaessa useita muita vaihtoehtoisia toimintatapoja.

Näyttää myös siltä, että monet kuolemantapaukset ovat liittyneet juuri pitkittyneeseen kosketustoiminnon käyttöön. New South Walesin oikeusasiamiehen raportin mukaan etälamauttimen yhteenlaskettu käyttö ei saisikaan missään tilanteessa ylittää 15 sekuntia.

Toistuvaa kosketuskäyttöä vastaan puhuu mielestäni myös se, että jos etälamauttimella aiheutetulla kivulla ei ole ollut toivottua vaikutusta, herää kysymys, voiko tämän keinon toistuvaa käyttöä enää pitää puolustettavana tuossa tilanteessa.

Merkille pantavaa mielestäni on, että kosketustoiminnon käyttö näyttää Suomessa olevan paljon yleisempää kuin New South Walesissa (ainoat käytössäni olleet vertailuluvut). Siellä kosketustoiminnon osuus oli vain 4 % tapauksista, kun Suomessa se on ollut kolmanneksen luokkaa.

Oma käsitykseni on, että kosketustoimintoa tulisikin aina käyttää vain hyvin harkiten. Varsinkin toistuvaa tai muutoin pitkitettyä käyttöä tulisi välttää. Pidän hyvin todennäköisenä, että EIT asettaisi näissä tilanteissa viranomaisille varsin korkean näyttötaakan siitä, että kosketuskäytön jatkaminen on ollut välttämätöntä eikä muita mahdollisuuksia tilanteen hoitamiseen ole ollut.

Kohteen terveydestä huolehtiminen

CPT:n mukaan jokainen, johon etälamautinta on käytetty, tulisi viedä lääkärintarkastukseen. Esimerkiksi New South Walesissa etälamauttimen käytön jälkeen tulee kutsua paikalle ambulanssi tarkastamaan kohdehenkilön kunto.

Poliisilain 8 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan

Toimenpiteen suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle on viivytyksettä annettava hoitoa ja järjestettävä tarvittaessa lääkärinapua. Jos henkilö ilmoittaa saaneensa vammoja poliisin toimenpiteen vuoksi, hänelle on mahdollisimman pian annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen tai, jos se ei ole välittömästi mahdollista, esteettömän henkilön tarkastettavaksi. Kustannukset hoidosta ja lääkärinavusta suoritetaan ennakolta valtion varoista.

Näin ollen lääkärintarkastus on lain mukaan lähtökohta, jos kohdehenkilö ilmoittaa vammoista. Kohdehenkilöltä olisi käsitykseni mukaan perusteltua aina tiedustella hänen omaa käsitystään tilastaan etälamauttimen käytön jälkeen. Sinänsä olisi mielestäni myös aiheellista, että hänelle ilmoitetaan sopivassa tilanteessa käytön jälkeen, että etälamauttimella on lähtökohtaisesti vain väliaikaisia vaikutuksia. Tämä on myös CPT:n kanta. Joka tapauksessa poliisin kynnyksellä viedä henkilö lääkärintarkastukseen etälamauttimen käytön jälkeen tulisi ilman nimenomaista pyyntöäkin olla matala.

3.6.5 Käytön valvonta ja seuranta

Yleistä

Sisäministeriön asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015) säädetään muun muassa seuraavaa.

6 §
Voimakeinojen käytön valvonta

Poliisihallitus seuraa poliisin voimakeinojen käyttöä ja ohjaa sekä kehittää niiden koulutusta. Voimankäyttövälineiden käytöstä on laadittava viipymättä selvitys esimiehelle Poliisihallituksen erikseen antaman määräyksen mukaisesti. Selvitys on laadittava myös tarkoituksettomasta ampuma-aseen laukeamisesta. Selvitys on laadittava myös muusta voimakeinojen käytöstä sekä poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua hätävarjelusta, jos niistä on aiheutunut muuta kuin vähäiseksi katsottavaa vahinkoa omaisuudelle tai vähäistä vakavampia ruumiinvammoja.

Poliisihallitus antaa tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitettujen selvitysten sisällöstä sekä poliisiyksiköiden velvollisuudesta toimittaa voimankäyttöä koskevat selvitykset Poliisiammattikorkeakoululle ja selvitysten perusteella tehtävistä yhteenvedoista ja tutkimuksista.

Poliisihallituksen antaman voimankäyttö- ja suojavälinemääräyksen mukaan jokaisesta voimakeinojen käytöstä on tehtävä merkintä hätäkeskustietojärjestelmään. Poliisiyksikön on seurattava voimakeinojen käyttöä sekä ampuma-aseilla tapahtuneita tarkoittamattomia laukausta ja raportoitava niistä Poliisiammattikorkeakoululle tutkimusyksikköön. Poliisiammatti-

korkeakoulun tehtävänä on seurata ja tutkia voimakeinojen käyttöä sekä raportoida niistä Poliisihallitukselle.

Poliisihallitus on kirjeellään 18.1.2016 määrännyt, että selvitys voimakeinojen käytöstä tulee tehdä täyttämällä webropol- kyselylomake. Etälamauttimen käytön osalta tulee vastattavaksi n. 60 kysymystä.

Vastaus on anonymi, eikä yksittäisistä vastauksista kerätä henkilötietoja. Tuloksia tarkastellaan laitostasolla ja valtakunnallisesti ja tulosten perusteella kehitetään koulutusta. Käsitykseni mukaan tämä täyttää vaatimuksen siitä, että poliisiyksiköt raportoivat voimakeinojen käytöstä Poliisiammattikorkeakoululle.

Em. asetus kuitenkin edellyttää myös selvitystä esimiehelle. Komisario Henri Rikanderilta saadun tiedon mukaan em. webropol- kyselylomakkeen tiedot eivät mene esimiehelle. Tällainen selvitys esimiehelle ei ylipäätään mielestäni voi olla anonymi, jos sille halutaan antaa todellista valvonnallista merkitystä. Rikanderin mukaan esimiehet ovat kehitelleet erilaisia ratkaisuja (sähköposti yms.), jotta he saisivat tietoja alaistensa voimankäyttötilanteista. Siitä, kuinka yksityiskohtaisia tietoja esimiehet edellyttävät alaisiltaan, ei ole tiedossa.

Todettakoon myös, että etälamauttimeen tallentuu sähköisesti tietoa jokaisesta laukaisusta (mm. päivämäärä, kellonaika, impulssin kesto).

Ulkomaisia näkemyksiä

CPT:n mukaan jokaisesta käyttökerrasta tulisi laatia yksityiskohtainen raportti esimiehelle. Sen tulisi käsittää käytön edellytykset mukaan lukien muiden välineiden käyttömahdollisuudet, etälamauttimen käyttötapa, mahdolliset todistajat ja mahdollinen terveydenhoito. Selvitykseen tulisi liittää etälamauttimen muistikortin tiedot ja videotallenne. Tämän sisäisen kontrollin lisäksi tulisi kaikista käyttötapauksista säännöllisesti informoida jotain ulkopuolista poliisia valvovaa elintä.

New South Walesissa jokaisessa poliisipiirissä kaikki etälamauttimen käytöt arvioi kolmen vuorokauden kuluessa lautakunta (Taser Review Panel). Niiden toiminnan asianmukaisuutta puolestaan valvoo Taser Executive Committee. Tätä valvontaa kuvattiin ao. oikeusasiamiehen raportissa ainakin Australian perusteellisimmaksi. Silti sitä esitettiin kohennettavaksi. Parannettavaa oli mm. selvitysten ja arvioinnin yksityiskohtaisuudessa. Erityisen tärkeänä valvonnan kannalta pidettiin sitä, että kamera tallentaa jokaisen etälamauttimen käytön (Taser Cam), ja myös että tätä tallennetta samoin kuin etälamauttimen muistikorttia käytetään tapahtumien jälkiarviossa.

Myös IPCC korosti esimiesten valvonnan merkitystä. Sen mukaan on myös tärkeää seurata, onko yksittäisten poliisimiesten tai poliisiyksiköiden etälamauttimen käyttömäärissä eroja. Jos niitä havaitaan, tulee selvittää syyt tähän.

Kannanotot

Poliisin voimankäyttö on merkittävää julkisen vallan käyttöä. Sillä puututaan ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien ydinalueelle. Tällainen toiminta ei voi olla valvomatonta. Lähtökohtaisesti paras mahdollisuus valvontaan on lähimpänä itse toimintaa olevalla organisaatiolla itsellään. Esimiehet voivat myös tarvittaessa tehdä nopeitakin korjausliikkeitä, jos käytännöissä havaitaan ongelmia.

Voimankäyttöä koskee tietysti yleinen, kaikkea poliisitoimintaa koskeva valvonta. Etälamauttimen osalta on edellä todetusti esitetty olevan tarvetta erityisen tarkkaan valvontaan ja seurantaan.

Tällä hetkellä Suomessa tämä valvonta näyttää olevan varsin yleisluontoista ja sitä voisi pikemminkin luonnehtia seurannaksi. Tosin esimiesvalvonnan käytännöistä ei ole selvitystä. Voimankäyttöselvityslomakkeen vastausvaihtoehdot eivät mielestäni ole erityisen yksityiskohtaisia, eikä tuo anonymi selvitys edellä todetusti edes mene automaattisesti esimiehelle. Voi myös kysyä, voiko voimankäyttövälineen käytön puolustettavuudesta tehdä perustellun arvion tuon selvityksen perusteella ilman tarkempia tietoja tapahtumista.

Tämä raportointi sinänsä riittänee Poliisiammattikorkeakoulun ja Poliisihallituksen yleisiin seurantatarpeisiin, mutta se ei ainakaan nykymuodossaan käsitykseni mukaan riittävästi tue esimiesvalvontaa. Kuitenkin sisäministeriön asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulku-neuvon pysäyttämisestä säädetään, että voimankäyttövälineen käytöstä on viipymättä laadittava selvitys nimenomaan esimiehelle. Tämä edellyttää käsitykseni mukaan sitä, että esimies saisi automaattisesti ja viipymättä yksilöidyt tiedot voimankäyttövälineen käyttötilanteesta ja siitä, kuka hänen alaisensa on voimankäyttövälinettä käyttänyt. Tällöin tulisivat mahdollisten poliisilaitoskohtaisten erojen lisäksi esille myös poliisimieskohtaiset erot sekä mahdolliset lisäselvittelyjä edellyttävät yksittäistapaukset.

Komisario Rikanderin mukaan raportointijärjestelmää ollaan kehittämässä niin, että esimiehet saavat selvitykset automaattisesti. Sinänsä järjestelmässä on tämä ominaisuus, mutta sen käyttöönotto on viivästynyt teknisistä syistä.

Vertailukohtana voisi tuoda esiin pakkokeinojen käytön. Toimivalta niistä päättämiseen on pääosin säädetty pidättämiseen oikeutetuille virkamiehille, poliisissa päällystölle. Voimakeinojen käyttöä voidaan mielestäni perusoikeuksiin puuttumisen näkökulmasta verrata rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttöön. Voimakeinojen osalta ei niiden luonteesta johtuen ole säädetty siitä, että niiden käytöstä lähtökohtaisesti päättäisi päällystö – pois lukien ampuma-ase, josta on poliisilain 19 §:n 3 momentissa säädetty, että ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Kun tällaista päällystön etukäteiskontrollia ei ole, on mielestäni nähtävissä hyviä perusteita sille, että voimankäyttövälineiden käytölle tulisi olla ainakin päällystoesimiehen jälkikäteiskontrolli. Tämä olisi myös omiaan kohentamaan luottamusta poliisin toimintaan.

Etälamauttimen osalta katson, että esimiesten tulisi viipymättä arvioida jokainen alaiensa etälamauttimen käyttö. Tämä edellyttää, että raportointijärjestelmää kehitettäisiin niin, että se paremmin mahdollistaisi tämän. On hyvä, että tämä työ on käynnissä ja tulen seuraamaan sen edistymistä.

Valvonta tehostuisi, jos myös etälamauttimen muistikorttien tiedot käytäisiin järjestelmällisesti läpi. Tällöin voitaisiin varmistua, että ainakin kaikki (ns. varsinaiset) käyttökerrat on raportoitu ja etteivät muistikortin tiedot ole ristiriidassa voimankäyttöselvityksen kanssa. Samoin tulisi varmistua siitä, että tiedot tallennetaan tapahtumien mahdollista myöhempää selvittelyä varten.

Yksi mahdollisuus olisi myös ottaa käyttöön etälamauttimen käytön taltioiva kamera (Taser

Cam). Poliisi on kokeillut virkapukuun kiinnitettävää ns. haalarikameraa ja ymmärtääkseni kokemukset ovat olleet myönteisiä. Samaan tapaan voitaneen arvioida, että Taser Cam kohentaisi niin kohdehenkilön kuin poliisimiehenkin oikeusturvaa, kun tapahtumista olisi tallenne.

Lopuksi totean, että Poliisihallituksen ohjeen mukaan poliisiyksikön on seurattava voimakkeiden käyttöä. Myös poliisilaitosten oikeusyksiköiden olisikin mielestäni perusteltua aika ajoin kohdistaa valvontaansa voimankäyttöön, mukaan lukien etälamauttimen käyttö. Voimankäytöselvitysten tulisi palvella myös tätä tarkoitusta.

4

TOIMENPITEET

Katson, että etälamautin on käyttökelpoinen ja hyväksyttävä poliisin voimankäyttöväline - asianmukaisesti käytettynä. Olen edellä käsitellyt niitä reunaehtoja, joiden huomioon ottamista pidän tärkeänä ja joita käsitykseni mukaan esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimus asettaa.

Suomessa ei ole havaittavissa erityisen huolta herättäviä merkkejä siitä, että etälamauttimia olisi käytetty tilanteissa, joissa se ei ole puolustettavissa. On tärkeää, että tilanne pyritään pitämään jatkossakin hallinnassa. Etälamautin ei saisi tietynlaisessa helppokäyttöisyydessään syrjäyttää muita vähemmän riskialttiita poliisitaktisia ratkaisuja, eikä sen käyttö ei saisi liiaksi arkipäiväistyä. Olen edellä esittänyt eräitä näkemyksiä toimenpiteistä, jotka mielestäni entisestään varmistaisivat etälamauttimen asianmukaista käyttöä. Otan niistä esille erityisesti seuraavat.

Käsitykseni mukaan Poliisihallituksen tulisi laatia ohjeistus etälamauttimen käytöstä. Muun muassa kosketuskäytön edellytyksiä tulisi jatkossa poliisissa arvioida erityisen tarkasti. Samoin koulutuksen laatuun - mukaan lukien ylläpitokoulutus – ja sen valvontaan on panostettava.

Korostan myös paitsi etälamauttimen käytön yleisen seurannan tärkeyttä niin myös erityisesti yksittäistapauksellisen esimiesvalvonnan kehittämistä. Samoin tulisi selvittää ja arvioida mahdollisuuksia ottaa käyttöön etälamauttimen käytön taltiointi kameralla (joka on toteutettu ainakin Australiassa) sekä varmistaa se, että etälamauttimen muistikortin tiedot ovat käytettävissä, jos tapahtumia joudutaan jälkikäteen selvittelemään.

Esille ottamillani näkökohdilla on merkitystä paitsi voimankäytön kohteeksi joutuvan henkilön mutta myös yksittäisen poliisimiehen oikeusturvan kannalta. Lisäksi ne nähdäkseni myös yleisemmin ylläpitäisivät poliisin toimintaa kohtaan tunnettavaa luottamusta.

Saatan käsitykseni sisäministeriön, Poliisihallituksen ja Poliisiammattikorkeakoulun tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän niille tiedoksi tämän päätökseni. Tulen loppuvuodesta tehtävällä Poliisihallituksen tarkastuksella keskustelemaan edellä esittämistä näkemyksistä ja selvittämään, mihin toimenpiteisiin ne ovat antaneet aiheutta.

Perustuslain 7 §:n mukaan

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Poliisin voimankäytöstä säädetään ensinnäkin poliisilaissa. Sen 2 luvun 17 - 19 §:t kuuluvat seuraavasti.

17 §

Voimakeinojen käyttö

Poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Poliisimiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa poliisimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Sillä, joka poliisimiehen pyynnöstä tai tämän suostumuksella tilapäisesti avustaa poliisimiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen apuun voimakeinojen käytössä erittäin tärkeän ja kiireellisen poliisin virkatehtävän suorittamisessa, on oikeus poliisimiehen ohjauksessa sellaisten voimakeinojen käyttämiseen, joihin poliisimies toimivaltansa nojalla hänet valtuuttaa.

Poliisilla on oikeus puolustusvoimien avustuksella sekä Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä rajavartiolaitoksen avustuksella käyttää sotilaallisia voimakeinoja terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi sen mukaan kuin puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa (781/1980) ja rajavartiolaitain (578/2005) 77 a–77 d §:ssä säädetään.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä sekä hätävarjeluun liioittelusta rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momentissa ja 7 §:ssä.

18 §

Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen

Jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdattavan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksen-

mukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

19 §

Ampuma-aseen käyttö

Ampuma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi. Ampuma-asetta ei saa käyttää väkijoukon hajottamiseksi, ellei ampuma-aseessa käytetä kaasupatruunoita tai muita vastaavia ammuksia niistä erikseen annettujen määräysten mukaisesti.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain 2 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää päällystöön kuuluva poliisimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Poliisilain 8 luvun 6 §:n mukaan

Poliisimiehen on viivytyksettä tehtävä esimiehelleen ilmoitus toimenpiteen suorittamisen yhteydessä aiheutuneesta muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai esinevahingosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun vahingon aiheutumisesta tulee tarvittaessa taikka vahinkoa kärsineen tai virkatoimen suorittaneen pyynnöstä toimittaa poliisitutkinta, jossa on muun ohessa selvittävät ne olosuhteet, joissa toimenpide on suoritettu, johto- ja vastuusuhteet toimenpiteen aikana, vahingon määrä sekä vahinkoa kärsineen oman toiminnan tai laiminlyönnin vaikutus vahingon syntymiseen.

Toimenpiteen suorittamisen yhteydessä vammoja saaneelle on viivytyksettä annettava hoitoa ja järjestettävä tarvittaessa lääkärinapua. Jos henkilö ilmoittaa saaneensa vammoja poliisin toimenpiteen vuoksi, hänelle on mahdollisimman pian annettava tilaisuus päästä lääkärintarkastukseen tai, jos se ei ole välittömästi mahdollista, esteettömän henkilön tarkastettavaksi. Kustannukset hoidosta ja lääkärinavusta suoritetaan ennakolta valtion varoista.

Poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n mukaan

Valtio varustaa poliisimiehen tehtävien edellyttämällä voimankäyttö- ja suojavälineillä. Henkilöön kohdistuvia voimakeinoja poliisilain [\(872/2011\) 2 luvun 17 §:n](#) 1 momentin mukaisesti käytettäessä poliisimies saa käyttää vain 2 momentissa mainittuja voimankäyttövälineitä, jotka Poliisihallitus on hyväksynyt ja joiden käyttöön poliisimies on saanut koulutuksen.

Poliisin voimankäyttövälineitä ovat:

- 1) henkilökohtaisena virka-aseena käytettävät lippaallisella tai itselataavalla kertatulella toimivat pistoolit ja revolverit niihin soveltuvine patruunoineen;
- 2) tukiasena käytettävät lippaallisella tai itselataavalla kertatulella toimivat kaliiperiltaan virka-asetta vastaavat ampuma-aseet niihin soveltuvine patruunoineen;
- 3) poliisitoimintaa tukevina erityisaseina haulikko, kaliiperiltaan virka-asetta vastaava konepistooli, kivääri tai ampuma-aselain [\(1/1998\) 6 §:n](#) 2 momentin 12 kohdassa

tarkoitettu muu ampuma-ase ja kaasun tai muun lamaannuttavan aineen levittämiseen tarkoitettu ampuma-ase niihin soveltuvine patruunoineen; sekä

4) muut ominaisuuksiltaan ja asianmukaisesti käytettyinä vaikutuksiltaan ampumasetta lievemmat voimankäyttövälineet.

Etälamautin (Taser X26) on luokiteltu ryhmään 4 sisäministeriön 1.5.2015 voimaan tullessa asetuksessa poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä (245/2015). Poliisihallitus puolestaan on antanut 1.1.2014 voimaan tulleen määräyksen ”Poliisin voimankäyttö- ja suojavälineet sekä voimakeinojen ja suojavälineiden käytön koulutus (POL-2015-4156, voimankäyttömääräys).

Poliisivankilan vartijoiden osalta voimakeinojen käytöstä on erikseen säädetty poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (ns. putkalaki) 15 luvun 2 ja 3 §:ssä seuraavaa.

Vartijalla on virkatehtävää suorittaessaan oikeus säilytystilassa, sen alueella ja välittömässä läheisyydessä, vapautensa menettäneen kuljetuksen aikana sekä poliisin valvomassa toiminnassa käyttää voimakeinoja:

1) vapautensa menettäneen karkaamisen tai luvatta poistumisen estämiseksi, vastarinnan murtamiseksi ja 9 ja 11 luvussa tarkoitetun valvonta-, tarkastus- ja turvaamistoimenpiteen suorittamiseksi;

2) 10 luvussa tarkoitetun säilytystilaan pääsyn estämiseksi, esineiden ja tavaroiden haltuun ottamiseksi sekä säilytystilasta ja sen alueelta poistamiseksi; sekä

3) henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen taikka muun henkilön terveyttä vaarantavan teon taikka tapahtuman uhatessa luvattoman pääsyn estämiseksi, esteen poistamiseksi tai kulkuneuvon pysäyttämiseksi.

Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia. Puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Voimankäyttövälineitä saa käyttää ainoastaan asianmukaisen koulutuksen saanut virkamies. Toimenpiteen syy ja kesto on kirjattava.

Sillä, joka 1 momentissa tarkoitetun virkamiehen pyynnöstä tai suostumuksella tilapäisesti avustaa virkamiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen voimakeinoapuun tämän pykälän mukaisen erittäin tärkeän ja kiireellisen virkatehtävän suorittamisessa, on oikeus mainitun virkamiehen ohjauksessa sellaisten välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen, joita voidaan olosuhteisiin nähden pitää puolustettavina.

Valtioneuvoston asetuksen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta 16 ja 17 § kuuluivat seuraavasti.

16 §

Vartijan voimankäyttövälineet

Voimankäyttövälineinä käytetään käsirautoja ja muita henkilön sitomiseen tarkoitettuja välineitä, suojakilpeä, patukkaa tai teleskooppipatukkaa, kaasusumutinta, etälamautinta, pistoolia ja revolveria. Edellytyksenä välineiden käytölle on lisäksi, että vartija on saanut sisäasiainministeriön asetuksella säädetyn koulutuksen välineiden

käyttämiseen ja suorittanut niitä koskevat vuosittaiset harjoitteluvaatimukset sekä tasokokeet.

Vartijalla tulee olla sisäasiainministeriön asetuksella säädetty koulutus voimankäyttöön yleensä ja kunkin voimankäyttöväliseen kantamiseen vaadittava poliisin voimankäyttökoulutusta vastaava koulutus.

[17 §](#)

Ampuma-aseen kantaminen

Vartija saa kantaa ampuma-asetta ainoastaan säilytystilan esimiehen määräämissä virkatehtävissä. Säilytystilassa vapautensa menettäneiden kanssa lähityötä yksinään tekevä vartija ei saa kantaa ampuma-asetta, ellei se ole tilanteen vaarallisuuden takia yksittäisessä tapauksessa tarpeen.

Ampuma-asetta on kannettava turvakotelossa tai muutoin siten, ettei ase ole näkyvässä, jolleivät tehtävän luonne tai tilanteen vaarallisuus taikka muut olosuhteet poikkeuksellisesti muuta edellytä.

Sisäministeriön asetus poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta 5 ja 6 § kuulivat seuraavasti

[5 §](#)

Vartijoiden voimankäyttövälaineet ja niiden käyttö

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 15 luvun 2 §:n 3 momentissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuina voimankäyttövälaineinä saadaan käyttää vain käyttöturvallisia, Poliisihallituksen hyväksymiä välineitä.

Voimankäyttövälaineiden käyttöön sovelletaan, mitä poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun sisäasiainministeriön asetuksen 4 §:n 2 momentissa säädetään.

[6 §](#)

Voimakeinojen ja voimankäyttövälaineiden koulutus

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 15 luvun 2 §:ssä ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:n 1 momentissa tarkoitettujen voimakeinojen ja voimankäyttövälaineiden koulutukseen sovelletaan, mitä poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun sisäasiainministeriön asetuksen 5 §:ssä säädetään.